

TÆT PÅ OG LANGT FRA DYRET

LEVENDE HUNDE OG DØDE GRISE

I juni 2016 var jeg i Kastrup Lufthavn for at sige farvel til noget familie, som skulle på langfart. I et hjørne af lufthavnen opdagede jeg en gruppe mennesker, som alle sad og nussede, aede og snakkede med en flok hunde. Hundene var lige fløjet ind fra Grækenland, fandt jeg ud af, og nu skulle de ud i de danske familier, der havde adopteret dem.

Her sad de så, sorte, hvide, brune, lang- eller kortpelsede blandinger med ivrige, snusende snuder og nervøse blikke til de nye ejere. Hunde, hvis individuelle historier jeg senere kunne læse om på internettet, så jeg nu ved, hvordan det er gået med Zorba, Ella og Rikki.

Få uger efter deres ankomst havde jeg styr på, hvor de gik tur, hvad de spiste, og hvordan deres personlighed havde udviklet sig. Jeg ved også, hvad hundene er bange for, for det kendetegner næsten alle beretningerne på nettet, at hundene tit er angste, især i starten, fordi de kommer fra hårde miljøer, hvor de har måttet kæmpe for at overleve. Men beretningerne på nettet – ofte skrevet, som om det er hunden selv, der taler – fortæller, hvordan de gradvis er blevet mere trygge og beriger hverdagen for deres ejere.

Nogle dage efter mødet i lufthavnen var jeg på arbejde i

en svinestald. Som en del af mit forskningsprojekt om dyrevelfærd i landbruget skulle jeg undersøge, hvordan begrebet bliver forstået og håndteret i praksis blandt landmænd, ansatte og myndigheder.

Jeg fulgtes med Kristine, en ung rumænsk kvinde, som passede de nyfødte pattegrise i en farestald fyldt med flere hundrede kilo tunge søer, som stod eller lå side om side, opstaldet i hver deres bøjle. Bøjlerne levner plads til, at søerne kan rejse og lægge sig, men de kan ikke vende sig rundt. Soens unger kan rende ud under bøjlen til siderne eller ind i en hule med varmelampe.

I denne del af stalden havde alle søer faret med et kuld inden for den sidste uge. Kuldene var store hos nogle af søerne, helt op til 18-22 pattegrise, til trods for at soen sjældent har mere end 13-16 patter. Mange af pattegrisene er små og svage, og flere dør umiddelbart efter fødslen af kulde eller sult, fordi de er for svækkede til at kæmpe sig frem til patten eller hen til varmelampen, medmindre landmanden hjælper dem.

En del af pattegrisene flytter landmanden eller de ansatte til andre søer, også kaldet ammesøer. Jeg var forbløffet over Kristines evne til at sortere i kuldene og blandt andet sørge for at flytte de mindste, så de ikke skulle konkurrere med de stærkeste om at få den bedste pat. De svækkede pattegrise behandlede hun medicinsk, eller hun løftede dem op, hvis hun skønnede, at de ikke kunne overleve, og aflivede dem så ved at slå dyret hårdt ned i gulvet, en effektiv og af dyrlæger anerkendt måde at aflive pattegrise på, hvis de vejer under fem kilo.

En af de lidt større, syge pattegrise var hun længe om at få aflivet. Hun satte den blot ud på gangen, hvor den delvis lammet sad og rystede. Jeg spurgte, hvorfor hun lod den vente. Hun fortalte, at hun afventede, at fodermesteren skulle komme forbi og gøre det, for hun ville ikke risikere at skade sin ryg ved at svinge grisen.

Jeg gav den vand, og Kristine lo drillende af mig: Den skal jo dø, Inger, så hvorfor begynder du på det? Jeg svarede afværgende med humor: Jeg kalder det grisens sidste ønske. Samtidig forsøgte jeg at skjule min forlegenhed. Hvorfor hentede hun ikke fodermesteren nu? Hvorfor gjorde jeg det ikke selv? Hvorfor skulle grisen vente på sin død?

Og ja, hvorfor? Hvorfor redder mennesker gadehunde fra Grækenland til Danmark, mens vi slår utallige andre dyr ihjel for bagefter at fortære dem med vellyst?

Der er virkelig meget at undre sig over i forhold til, hvordan vi omgås og forskelsbehandler dyr – og mere specifikt inden for mit eget forskningsfelt: relationen til husdyr i landbruget.

Mine to egne historier viser i hvert fald to vidt forskellige måder at forholde sig til dyr på, og at emnet er oplagt at tænke nærmere over. Ikke mindst fordi vi, der går på to ben, jo også selv er dyr – eller hvad? Eller er vi på grund af vores splittede syn på alle andre medlemmer af dyreriget blevet til udyr, mens resten stadig først og fremmest er dyr?

ET BLINK MED ØJET

I et evolutionært perspektiv er afstanden til de dyr, vi stammer fra, som et blink med øjet. Menneskearten homo

sapiens har kun eksisteret de sidste 300.000 år, men det er 200 millioner år siden, at reptilerne blev til pattedyr. Moderne mennesker er altså resultatet af en umådelig lang og kompliceret udvikling, og selv om vi foretrækker at hæve os over naturen og helst vil tro, at vi styrer den, så er vi ikke desto mindre en integreret del af den.

Sagt på en anden måde: Alle dyr er beslægtede, og den variant, vi mennesker udgør, er ganske ny. Men forbløffende meget af menneskedyrets energi bliver brugt på at adskille sig fra 'dyret' på alle tænkelige og utænkelige måder, samtidig med at vi har brug for dem, dyrene, som indtægt, mad og selskab. De bidrager til vores identitet, også for dem af os, der nægter at spise dem.

Men dyrs indre liv er dybere, end vi tror. Jeg har for eksempel altid beundret raven for dens evne til at bruge redskaber. Men ikke nok med det. Ravne kan genkende menneskeansigter, de udviser en stor grad af selvkontrol og kan takke nej til mad her og nu ved udsigten til en større belønning senere.

Forsøg tyder på, at grise kan vise tegn på en tilstand, der ligner empati over for andre grise, og det ser også ud til, at fisk kan føle smerte. Jo grundigere vi studerer dyr, jo mere bliver vi klar over, at de er mere komplekse, end vi troede. Store dele af dyrenes indre liv er vi først lige ved at opdage.

MASKINER UDEN BEVIDSTHED?

Vores specielle forhold til dyr hænger blandt andet sammen med kristendommen. Selv om Noa i Bibelen knokler med at få dyrene parvis ombord på arken inden syndfloden, så er

vores adskillelse fra dyret grundfæstet i kristendommen. I Første Mosebogs skabelsesberetning beordrer Gud: ”Hersk over havets fisk, himlens fugle og alle dyr, der rører sig på jorden!”

I 1500-tallet slog den franske filosof René Descartes også fast, at vi roligt kan udnytte dyrene, for de er maskiner uden bevidsthed, de har ingen sjæl og kan ikke føle smerte, og derfor kan vi gøre med dem, hvad vi vil. Dyr var en ejendom, og hvis andre mennesker end ejeren mishandlede dem, så var det ejeren, der led skade; dyret selv var ubeskyttet.

Heldigvis for dyrene begyndte filosoffer i 1700-tallets oplysningstid at sætte dem fri af den religiøse forståelse. Deres fokus på menneskers medfødte frihed og rettigheder førte til, at synet på dyr også ændrede sig.

Den engelske filosof Jeremy Bentham argumenterede endda for, at dyr har krav på moralske hensyn på linje med mennesker. Hans mest berømte citat er faktisk bare en fodnote i bogen *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* fra 1789, hvor han først gør klart, at hudfarve ikke er en legitim grund til, at mennesker skal ”overlades til en bøddels lune”. Senere i fodnoten skriver han, at vi måske en dag vil ”indse, at antallet af ben og hudens pels er lige så utilstrækkelige årsager til at overgive et følende væsen til denne skæbne. Spørgsmålet er ikke”, skrev Bentham, ”kan de tænke, og heller ikke, kan de tale, men derimod, kan de lide?”

Den vurdering er den danske professor i bioetik Peter Sandø, der har oversat citatet, enig i, og på hjemmesiden

dyreetik.ku.dk beskriver han sammen med ph.d. i dyreetik Stine B. Christiansen, hvordan Benthams tankegang gødede jorden for verdens første dyreværnslov i England i 1822. Den havde dog en hel del begrænsninger:

For det første omfattede den kun dyr som heste, køer og okser, mens for eksempel hunde, tyre og fjerkræ var udeladt. På den tid var det uhyre populært at arrangere eksempelvis hane- og hundekampe, og lovgiverne turde ikke gå op mod folkets fritidsinteresser. For det andet kunne loven kun ramme folk, der *ikke* ejede de berørte dyr. Rationalet var, at den dårlige behandling måtte være udført af en person, som ikke delte ejerens interesse i at beskytte dyrets værdi.

I Danmark fremsatte konseilspræsident C.Th. Zahle den første danske dyreværnslov i 1916, hvilket gjorde det muligt at straffe dyremishandling og vanrøgt af dyr med fængsel og bøder. Fra omkring 1950 opstod en ny europæisk bølge af interesse for at beskytte dyr gennem lovgivning – nu gjaldt det ikke bare om at beskytte dyr mod unødigt lidelse, men også at sikre dem en forsvarlig behandling. Kurskiftet i Danmark skyldtes dels, at vi var i fuld gang med at opbygge en intensiv produktion af husdyr i landbruget, dels at forskere i stigende grad benyttede dyr til videnskabelige forsøg.

Begge dele medførte etiske dilemmaer, som stadig ikke er løst. Er videnskabelige dyreforsøg i orden, hvis de kan redde menneskeliv og udvikle vores viden om bestemte sygdomme? For 40-50 år siden brugte de første forskere inden for hjertekirurgi hunde opdrættet i kenneler, men

på operationsbordene i dag er hunde næsten erstattet med grise. Betyder det, at en hund er mere værd end en gris?

For eksempel blev en mindre model af hjerte-lunge-maskinen, som er særligt velegnet til transport, udviklet ved hjælp af forsøg med grise, og danskere protesterer sjældent over grises lidelser. Men hvad nu, hvis det var hunde eller aber, der led samme kranke skæbne? Kan *alle* dyr bruges til at forbedre vores egen levestandard?

ET DILEMMA I HVERDAGEN

I et forskningsprojekt i 2016 interviewede jeg en ansat på en svineproduktion om hans erfaringer med dyrevelfærd. Carsten, den ansatte, havde arbejdet med grise i flere år. Han fortalte, at han var frustreret over at skulle kastrere han-grisene, for personligt brød han sig ikke om at påføre dyret smerte.

Samtidig kunne og ville han ikke diskutere meningen med kastrationen med gårdens ejer – den slags samtaler indgik ganske enkelt ikke i deres hverdag på gården. Det var jo et arbejdsvilkår, han måtte acceptere, og uden kastration kunne denne gård ikke sælge sine grise.

I Danmark kastrerer svineproducenterne han-grisene for at undgå såkaldt ornelugt fra slagtesvinene, som en meget lille andel af dem udvikler, når de nærmer sig kønsmodenhed i en alder af syv-otte måneder. Det er i så fald en ubehagelig, vammel lugt, som nogle mennesker, men slet ikke alle, oplever, når kødet fra de slagtede dyr varmes op.

Carsten kunne konstatere, at de kastrerede grise voksede, som de skulle, og det var hans pejlemærke i det daglige